

Подобрување на деловното одлучување преку ефикасно финансиско известување

Improving business decisions through effective financial reporting

Проф. д-р Ристо Фотов¹

Доц. д-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска²

Доц. д-р Весна Георгиева Свртинов³

Abstract

“A sound financial reporting system, supported by high quality accounting standards and backed by a solid regulatory, governance and ethical framework, is a pre-requisite for economic development”.

Accounting has been around since the beginning of civilization and played an important role in the development of cities, trade and the concepts of wealth. Nowadays, business is very complex and therefore there is an increased need for providing accurate and reliable financial information. Moreover, according to ACCA's beliefs, the importance of financial reporting and accounting standards is significant not only for the accountancy profession, but also for the world economy. Dr. Joe Sumners, Auburn University, defines economic development as “the process by which a community creates, retains, and reinvests wealth and improves the quality of life”. Economic development encompasses diverse disciplines, including economics, business, political science, public administration, marketing and communications, sociology, community planning, education. In that case, it can be questioned whether good financial reporting system, supported by accounting standards, regulatory framework, good corporate governance and ethical standards, plays also an important role for further economic development.

During the past few years, successful businesses have become more customer and service oriented rather than product oriented. Entities are concentrating on human resources, information and data, and research and development as they adapt to rapid changes in technology and increased competition. The new focus replaces the traditional objective of managing and controlling raw materials, direct labor, and overhead.

Financial reporting, however, has not kept up with these advances. The traditional financial reporting model is grounded in historical costs and the reporting of economic events, so it needs to be broadened to make it more informative and useful to investors, creditors and their advisors.

For users of business information and for financial markets, the stakes in an informative model of reporting are high. Capital allocation decisions are made based on information received from management, and accurate, timely information facilitates the flow of capital to the most appropriate business opportunities. In turn, capital allocation decisions and the liquidity of capital markets affect the competitiveness of the nation as a whole. Thus, it is critical for a business reporting model to encompass information needed by users.

The current model of financial reporting requires fairly consistent accounting principles and disclosures with some limited range of choices-regardless of the company's industry or the particulars of the business. A more flexible model that emphasizes the usefulness of company-specific information is more appropriate in addressing the needs of users of business information.

The present financial reporting model has not been altered significantly for decades. Concerns about the deteriorating relevance of financial reporting have been expressed for some time. Recommendations offered by the Special Committee on Financial Reporting differ from current financial reporting in three ways. First, high-level operating data and performance measures would become an integral component of the reporting process. The inclusion of operating data and other performance measures would allow users to understand management's perspective and the connection among ongoing events, the financial statements, and factors that create long-term value and wealth for the company. Second, forward-looking information would be included in the reporting process because it would give users insight into management's vision and the opportunities and risks associated with an investment. Third, segment reporting would be expanded and improved.

¹ Универзитет Гоце Делчев Штип – Економски факултет, risto.fotov@ugd.edu.mk

² Универзитет Гоце Делчев Штип – Економски факултет, olivera.trajkovska@ugd.edu.mk

³ Универзитет Гоце Делчев Штип – Економски факултет, vesna.svrtinov@ugd.edu.mk

ВОВЕД

Главна цел на финансиското известување е да обезбеди информации кои ќе ги користат сегашните и потенцијални инвеститори, кредитори и други заинтересирани субјекти во донесувањето инвестициони, кредитни и други деловни одлуки. На тој начин корисниците на овие информации можат да вршат проценка на вредноста, роковите и несигурноста во остварувањето на идните готовински приливи и одливи на компанијата (идните готовински текови). Оваа информација е основна во проценката на способноста на компанијата да генерира нето готовински приливи, со кои ќе се обезбеди враќање на инвестициите на инвеститорите и кредиторите.

Инвеститорите и кредиторите на компанијата (како сегашни, така и идни) се директно заинтересирани за идните готовински текови од дивиденди, камати, како и продажба, отплата и доспевање на акциите и заемите. Остварливоста на тие планирани готовински текови зависи од тоа со колку готовински средства располага компанијата во сегашноста, и уште поважно, од нејзината способност да генерира доволно средства да ги исплати вработените и добавувачите, да ги задоволи останатите оперативни потреби, да ги исполнува должничките обврски навреме, да врши реинвестирање во своите основни активности и да дистрибуира готовина на сопствениците (пример, да исплатува дивиденда).

Финансиското известување не е цел сама за себе. Тоа е средство за комуницирање кое им стои на располагање на корисниците на информациите содржани во финансиските извештаи и им овозможува донесување на одлуки, преку избор од повеќе можни алтернативи. Одтука и целта на финансиското известување потекнува токму од интересите и потребите на корисниците на финансиските извештаи.

Несомнено, дека за квалитетот на финансиските извештаи, речиси, пресудна улога имаат институциите за создавање и трансфер на сметководствени знаења, како и професионалните асоцијации на сметководители во улога на реализатори на континуирана едукација и усовршување. Но, треба да се има предвид дека, квалитетот и контролата на квалитетот на финансиското известување не претставува статичка категорија и вредност. Тоа подразбира еден перманентен процес на унапредување, притоа водејќи сметка за хармонизација на сметководственото образование, стандардите за квалитет и управување на потполниот квалитет со соодветната меѓународна професионална сметководствена регулатива во оваа област. Од особена важност претставува разгледувањето на интернационализацијата на работењето, карактеристика наметната од глобализацискиот процес, што го потенцира прашањето на транспарентност на финансиските информации и врз таа основа финансиското известување, како барање за споредливост на финансиските извештаи, како и анализирањето на прашањата на известување за ризиците според МСФИ, што станува се поактуелно во современото динамично окружување.

Разбирањето на концепциската основа на системот на финансиското известување и подготвувањето на финансиските извештаи е основен предуслов за финансиската анализа. Финансиските извештаи обезбедуваат информации за средствата (ресурсите), обврските, добивката, готовинските текови и акционерската главнина на компанијата. Ефектите од трансакциите и другите настани поврзани со оперативното и финансиско работење на компаниите се евидентираат во соодветните финансиски извештаи.

САД имаат најсложен систем на финансиско известување во светот. Деталните сметководствени принципи се дополнети со голем број дополнителни барања. Финансиските извештаи на големите мултинационални компании содржат дополнителни страници и многу од овие компании доброволно објавуваат дополнителни информации, кои им се ставаат на располагање на финансиските аналитичари и на другите заинтересирани корисници.

Барањата за финансиско известување во Европа се разликуваат од таквите барања во САД и другите држави, поради разликите во нивните економии, релевантноста на локалните закони за трговски друштва во развивањето на стандардите за известување, компаративните предности на пазарите на капитал, функционирањето на банките како извори на финансирањето и степенот до кое законите за даноци имаат влијание врз финансиското известување.

Во рамките на Европската унија се направени обиди за намалување на разликите во известувањето. Во 1983 година, ЕЕЦ ја има издадено Седмата директива која стапи на сила во јануари 1990 година. Оваа директива има многу сличности со меѓународната практика, посебно во барањето за издавање на консолидирани финансиски извештаи. Степенот на усогласеност и влијанието врз анализата на финансиските извештаи се согледани по објавувањето на првите финансиски извештаи подготвени во согласност со нив.

Зголемената меѓународна трговија, развојот на мултинационалните компании и финансиските институции, како и зголемената глобализација на пазарот на капитал, значително ги проширија

можностите за инвестирање. Доверителите и капиталните инвеститори при донесување на деловните одлуки мораат да го анализираат работењето и на домашните и на странските компании. Сеуште постојните разлики во сметководствените стандарди и стандардите за известување го отежнуваат споредувањето на домашните компании со компаниите во другите земји. Исто така, бидејќи сметководствените стандарди се поставуваат одделно во секоја земја, тешко се воопштуваат разликите кои постојат помеѓу одделните економии.

Во иднина, успехот на една компанија ќе зависи во голем дел од тоа како се одвива процесот на прибирање, процесирање и користење на стратешките финансиски информации. Во последните неколку години аналитичарите и менаџерите го согледаа фактот дека застарените системи на известување не ги испорачуваат потребните навремени и релевантни информации, кои би им овозможиле поголема конкурентност на компаниите на глобалниот пазар.

Ефикасното финансиско известување е уметност на обезбедување на информации, кои им помагаат на менаџерите успешно да го водат бизнисот. Менаџерите постепено, но сигурно, стануваат свесни за два факти. Прво, квалитетот, задоволството на купувачите и управувањето со ресурсите се исто толку важни за профитабилноста на компанијата, како и контролата на трошоците. За да им излезат во пресрет на овие квалитативни цели, менаџерите мораат да бидат способни истите да ги измерат. Второ, системите за финансиско известување кои обезбедуваат само традиционални историски сметководствени информации, не успеваат да ги одржат во живот компаниите во се поконкурентното опкружување. Консеквентно, системите за финансиско известување постепено се редизајнираат, со цел да обезбедат релевантни финансиски и нефинансиски информации, на навремена основа.

“РЕВОЛУЦИЈА” НА ФИНАНСИСКОТО ИЗВЕСТУВАЊЕ

Компаниите прибираат финансиски информации како за екстерно известување, така и за интерно донесување на одлуки. Екстерните извештаи ги вклучуваат финансиските извештаи кои се наменети за потребите на акционерите, кредиторите, владата и останатите заинтересирани субјекти. Традиционално, најголем дел од системите за финансиско известување даваат предност на екстерното известување, пред интерното менаџерско известување. Ова креира пристрасност кон историските трошоци и минатогодишните резултати, повеќе отколку потребното фокусирање кон тековните информации и финансиски предвидувања. За среќа, овој процес на фаворизирање на историските трошоци постепено се менува, паралелно со осознавањето на менаџментот за важноста на навремените и релевантни информации.

Флексибилноста не била отсекогаш слоган, како денес. Слоганите на минатото биле- напредно планирање, буџетирање и контрола. Целосниот концепт на сметководството на одговорноста претпоставува дека менаџерите би можеле да ги калкулираат оптималните резултати. Традиционалните системи на управувачко сметководство ја истакнуваат пресметката на оптималниот продажен микс на производи, на оптимално ниво на производство. Ова традиционално сметководство на трошоци најчесто произведува погрешни резултати, поради дисторзиите во алокација на режиските трошоци. Пресметката на овие трошоци се базираше повеќе на арбитарни количини на продадени или произведени производи. Традиционалниот систем на известување, исто така, го истакнува откривањето на отстапувањата или варијациите, од проекциите на оптималните трошоци. Последица на ваквите гледишта е претпоставката дека бизнисот ќе остане релативно статичен.

Модерните системи за известување ги елиминираат дисторзиите во алокацијата на режиските трошоци, преку примена на activity-based costing (ABC), со што менаџерите препознаваат дека одредени бизниси кои остануваат статични, можат да опстанат во се поконкурентното глобално опкружување.

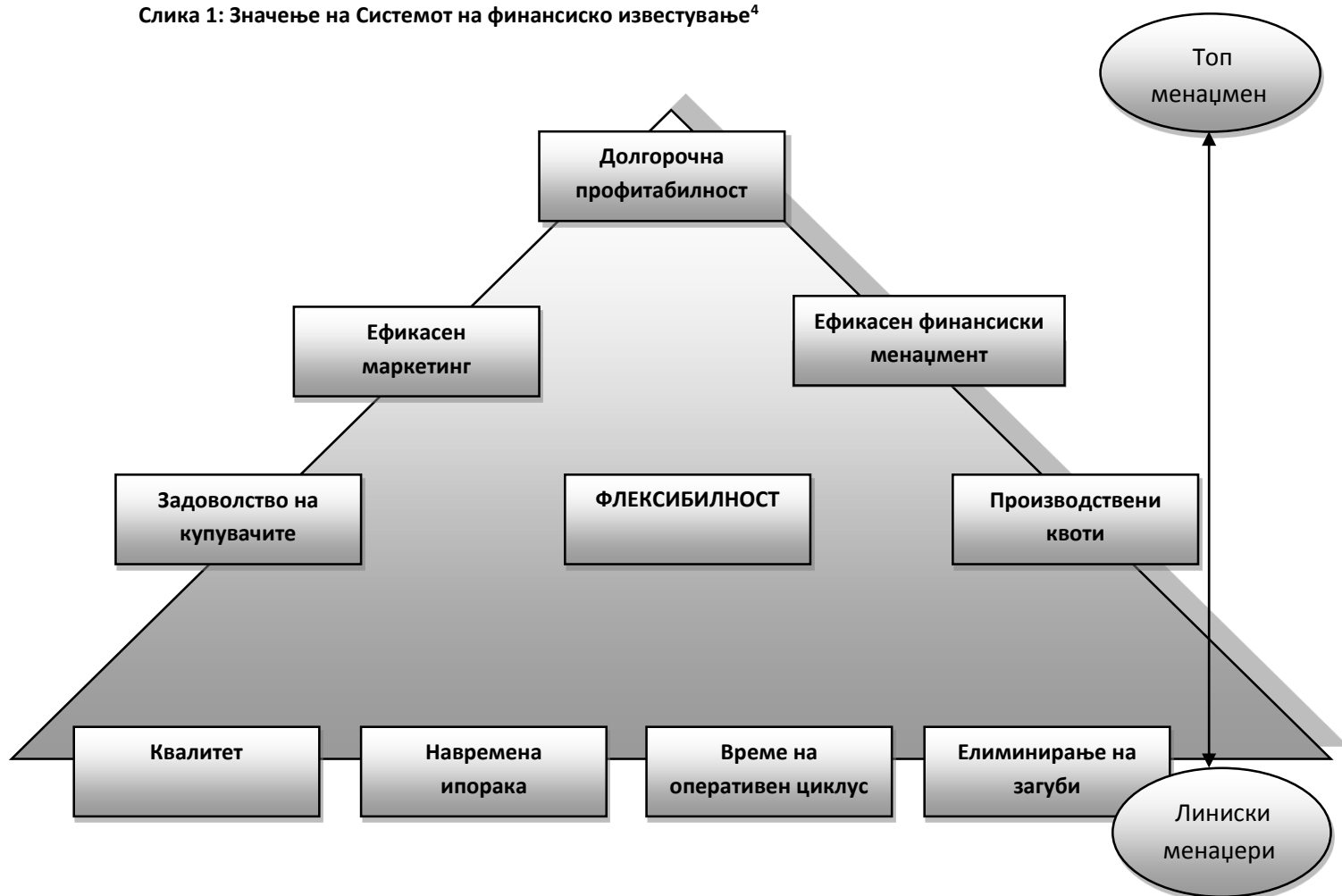
ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА ЗНАЧЕЊЕТО НА ФИНАНСИСКОТО ИЗВЕСТУВАЊЕ

Денес, предност пред контрола на трошоците се дава на процесот на обезбедување на релевантни информации, вклучително и нефинансиски мерила на перформансите, кои ќе им помогнат на менаџерите во секојдневниот процес на деловно одлучување. Целта на известувањето во минатото била мерење и одржување на оперативните резултати, додека новата цел е обезбедување на информации кои ќе ги зајакнат иновациите и флексибилноста.

Екстерно, акционерите и регулаторите бараат се повеќе транспарентни и веродостојни информации, во што е можно пократко време. Интерно, бизнис лидерите бараат брзи, точни информации, кои ќе ги подржат мудрите, ефикасни деловни одлуки.

Еден подобрен и поефикасен систем на финансиско известување претставува предност и носи огромни користи, како за самата организација, така и за сите останати корисници на информациите содржани во извештаите. Фокусирајќи се најнапред на контролата и надлежностите со кои би се постигнало забрзување на целосниот процес на известување, вистински ефикасните системи на финансиско известување им овозможуваат на компаниите да остварат најголема корист од расположивите ресурси, а да потрошат помалку време во прибирањето и процесирањето на информациите. Како резултат на ова, овие компании се способни да донесуваат многу побрзи и поефикасни одлуки, кои за возврат водат кон поагилно и попрофитабилно работење. Со излегување во пресрет на барањата на регулаторите, со минимизирање на финансиските изненадувања и зголемување на транспарентноста во известувањето, овие компании ја стекнуваат и градат довербата од страна на аналитичарите и инвеститорите. Ова го намалува проценетиот ризик од идните враќања и ултимативно го намалува трошокот на капиталот.

Слика 1: Значење на Системот на финансиско известување⁴

Во традиционалниот систем на известување, менаџерот одговорен за производството може да добие Извештај за остварените отстапувања во производството за месец јуни, некаде во текот на месец јули. Истовремено менаџерот добива информација дека кај одредена компонента на трошоците се јавило отстапување од оптималниот стандард, но бидејќи е добиена доцна, оваа информација не е посебно корисна, ниту пак содржи насоки и предлози како да се подобри квалитетот на продуктивноста. Ова е пример дека стандардниот систем на трошоци може да испрати погрешни сигнали.

⁴ www.flexstudy.com/catalog "Improving Management effectiveness Through reporting", p.3

Пред да се воведат системот за вреднување на залихите just –in- time (JIT), постоечкиот стандарден систем на трошоци често известувал за ниска продуктивност и искористеност на работниците, во случаи кога компаниите располагале со вишок на капацитети. Системот на известување обезбедувал информации кои се ирелевантни и погрешни.

Системите на известување денес, се дизајнирани да обезбедуваат многу повеќе релевантни и навремени информации. Како што покажува и Сликата 1, додека менаџерите од повисоко ниво се повеќе преокупирани со абстрактни концепти на добивка или загуба, линиските менаџери се загрижени за нефинансиски информации, кои пренесени кон врвот, им помагаат на топ менаџерите поквалитетно да ја извршуваат својата работа. Топ менаџментот, покрај стандардните финансиски информации, има потреба и од специфични информации поврзани со квалитетот, загубите, времетраењето на производниот циклус, и останати нефинансиски мерила, кои ќе им помогнат да ја зголемат продуктивноста и профитот.

ЕФЕКТИТЕ НА КОМПЈУТЕРИЗАЦИЈАТА

Финансиските извештаи се основна алатка за комуникација на информациите. Во современите организации информациите се најважниот ресурс на менаџментот. Потребата од финансиското известување за потребите на менаџментот расте со порастот на големината и комплексноста на бизнисот. Како одговор на потребата од големо количество на информации, компјутерите им овозможуваат на бизнисите да прибираат, класифицираат и испорачуваат неограничени бази на податоци. Информационите текови се зголемуваат толку драматично, што многу менаџери дури се жалат на огромниот прилив на информации. Затоа, концизното известување, преку релевантни и значајни информации, постанува една од највредните алатки во донесување на секојдневните деловни одлуки.

Компјутеризацијата ги прави можни развојот, производството и распределбата на масивни количества на информации, во помалку од минута. Меѓутоа, големиот волумен на податоци сам по себе не е секогаш корисен, дури може да биде и контрапродуктивен. На пример, менаџерите може да побараат од сметководствениот сектор да им доставува повеќе информации за задоцнетите испораки. Доколку на ваквото барање сметководителот му достави на менаџерот листа од 50 страници, за која ќе бидат потребни најмалку 30 минути да се екстрахираат бараните информации, ефектот е контрапродуктивен. Она што му е потребно во случајов на менаџерот, за да го реши проблемот, е извештај специфично фокусиран на доцните испораки.

Во одредени случаи, компјутерски генерираните извештаи можат дури и да ги отежнат напорите на менаџерите за водење на бизнисот, посебно кога само на менаџмент информациите системи им е дозволено да ја одредуваат природата, количината и форматот на известувачките информации. Многу менаџмент информации системи не се фокусирани на креирање на извештаи кои се дизајнирани на начин кој ќе ги изостри менаџерските способности за одлучување и контрола. Доколку менаџментот самиот внимателно не го насочува и контролира аутпутот на информациите, дури и инсталираните менаџмент информации системи кои се фокусирани на критичните области на одлучување, нема да можат да ја исполнат задачата на селективност во известувањето, така да значајните факти може да се изгубат помеѓу незначајните и неважните.

ГЕНЕРИРАЊЕ ПОДАТОЦИ НАСПРОТИ ИЗВЕСТУВАЊЕ

Достапноста на компјутерски системи со ниски трошоци, им дозволува на организациите да генерираат масовни информации во најразлични формати. Една информација не е посебно значајна, се додека не е презентирана на начин и формат кој е веднаш корисен за корисниците. Компјутерските системи овозможуваат пристап до безброј информации, изразени во различни валути, количини и дати, кои сами по себе не можат едноставно да бидат искористени во процесот на деловно одлучување.

Финансиското известување се разликува од процесот на генерирање на податоци. Известувањето е процес со кој се врши комуникација на информациите, кој бара сумирање и презентирање на информациите на начин кој ќе обезбеди корисни податоци за сите заинтересирани субјекти, интерни и екстерни..

Во практиката многу финансиски менаџери ги мешаат процесите на генерирање на податоци и известување. На пример, еден менаџер на средна по големина фабрика за производство, се жали на недостаток на информации неопходни да управува со посебна задача поврзана со производството. Всушност, менаџерот добива извештаи кои ги содржат бараните информации, меѓутоа релевантните податоци се изгубени во 20 страници на неделни листи. И покрај тоа што овие листи содржат многу податоци, истите не претставуваат извештаи, од причина што не ги обезбедуваат релевантните информации, потребни за корисникот.

Би било несоодветно, од друга страна, да се “обвинуваат” компјутерите за сите проблеми поврзани со известувањето, во услови кога потребата од поефикасно и поефективно известување постоела долго пред широката примена на компјутерите. Како и да е, развојот на компјутеризацијата уште повеќе ја истакнува потребата од ефикасно финансиско известување. Кога првпат се појавиле компјутерите, менаџерите биле концентрирани на автоматското подготвување на извештаите. Денес, со значителниот пораст на информационите текови, неефикасниот систем на известување ќе ги “удави” менаџерите, пред да откријат што им е потребно.

ПРИДОБИВКИ ОД ЕФИКАСНО ФИНАНСИСКО ИЗВЕСТУВАЊЕ

Правилно дизајнирани, финансиските извештаи имаат непроценлива вредност за извршување на менаџерската функција. Тие им овозможуваат на менаџерите да донесуваат квалитетни и навремени одлуки, кои помагаат во остварување на поставените цели на организацијата. Вооружени со точни и веродостојни финансиски информации, менаџерите можат да го избегнат донесувањето на одлуки единствено само врз основа на сопствената интуиција. Резултатот е многу поефикасно извршување на операциите и зголемен профит.

Идеалниот систем на известување би им понудил информации на менаџерите од кои тие имаат потреба, и само такви информации. Не постои таков готов систем кој би бил применлив за секоја посебна апликација, меѓутоа може да биде развиен ефективен систем на известување, за секоја компанија, кој би ги намалил трошоците и вишокот на информации.

Основните придобивки кои произлегуваат од еден ефикасен систем на известување се: зголемена и поефикасна комуникација, пораст на продуктивноста, многу поверодостојно и попрецизно планирање и предвидување, и навремена проценка и контрола.

Зајакната и поефикасна комуникација. Првата придобивка од ефикасното известување е креирањето на комуникационен канал преку кој се пренесуваат информациите. Извештајот може да биде дизајниран за пренос на информации во сите потребни правци: нагоре, надолу и латерално. Податоците и ставките за кои било известувано одделно, можат да бидат проширени во форма на компилиран извештај, овозможувајќи латерална споредба на податоците. Друг малку поразличен аспект на комуникативната вредност на известувањето е фактот дека извештаите се средство за комуникација во повеќе од еден правец, во ист момент. Со правилно смислен и поставен систем на известување, информациите се движат во сите насоки внатре во организацијата и надвор од неа.

Еден финансиски извештај, сам за себе, претставува средство за комуникација кое му носи порака на изготвувачот, дури и пред реакциите да бидат добиени. Изготвувачите на финансиските извештаи преку бараните детални информации, зачестеноста на известувањето и посебните области на интерес од страна на корисниците, можат да го разоткријат нивниот интерес за посебни информации.

Зголемена продуктивност. Втората значајна придобивка од ефикасното финансиско известување претставува зголемената продуктивност. За да бидат продуктивни, организациите мораат да бидат доволно флексибилни и подготвени да одговорат на промените во конкурентното опкружување. За жал, традиционалните сметководствени системи се најчесто контрапродуктивни во овој поглед, праќајќи им на производните оддели погрешни сигнали. На пример, користејќи го оптималното ниво на производство, индиректните трошоци може да се алоцираат арбитрарно, со тоа искривувајќи ја сликата за финансискиот резултат на компанијата.

Современите финансиски менаџери препознаваат дека финансиските известувачки системи мора да бидат редизајнирани, со цел да им обезбедат многу покорисни информации. Концептите како Total quality management (TQM), Just-in-time (JIT), како и акцентот кој се става на услугите и задоволството на потрошувачот, не можат да се имплементираат се додека системот на финансиско известување не почне да обезбедува мерки за мерење на перформансите, различни од традиционалните методи на вреднување на залихите, отстапувањата и сл. Компаниите кои го применуваат концептот activity-based costing и кои имаат постојан пристап до нефинансиски информации, доживуваат драматичен пораст на продуктивноста, бидејќи менаџерите се способни да донесуваат многу поквалитетни одлуки, врз основа на веродостојни и релевантни информации кои ги добиваат на дневна база.

Попрецизно планирање и предвидување. Точноста и прецизноста во планирањето, буџетирањето и предвидувањето се во голема мера зависни од приспособеноста, навременоста и точноста на известувачките информации. Само комплетни и точни тековни и историски финансиски податоци можат да претставуваат основа за квалитетно планирање и предвидување. Краткорочното планирање на готовината, на пример, посебно е зависно од навременото известување. Затоа, третата придобивка на доброто финансиско известување – точно планирање и предвидување – е екстремно важна за водењето на еден профитабилен бизнис.

Ефикасниот менаџмент бара стратегиско планирање, меѓутоа концептите на стратегискиот менаџмент беа развиени во услови кога најголем дел од клучните карактеристики на пазарното опкружување беа многу постабилни и можеа да се антиципираат со поголем степен на сигурност. Меѓутоа, во современи услови неизвесноста постанува правило на средно-рочните инвестициони пазари, така да стратешкото планирање во услови на зајакната странска конкуренција, постојани флукуации на валутите, како и пребрзите технолошки промени, станува многу тешко и комплицирано. Во моментот кога врвниот менаџмент ќе почне да гледа на неизвесноста како на информациоен проблем кој може да се менаџира, стратешкото планирање може да продолжи. Уште повеќе, обезбедувањето на што е можно повеќе тековни информации, може да биде добро решение за намалување на парализирачката несигурност на менаџерско ниво. Ефикасното известување, како за внатрешни така и за надворешни корисници, може да ја минимизира потребата од неосновани претпоставки, како и брзи промени како одговор на променливото бизнис опкружување.

На пример,⁵ многу производители, посебно американските автомобилски компании, работеле на намалување на времето потребно за развој на нови модели. Финансиското известување на компанијата може да помогне, меѓутоа и да го забави овој процес и напор. За да одговорат брзо на променливиот пазар, менаџерите треба не само да испратат брзи информации до пазарот за самата компанија, туку и да обезбедат точни и навремени информации за конкуренцијата и пазарните услови.

Навремена процена и контрола. Четвртата придобивка од ефикасен систем на финансиско известување е можноста за навремени проценки и контрола. На пример, една производствена компанија која открива дека тековно продава неколку производи со загуба, може да има одреден дефект во нејзиниот систем на известување. Податоците неопходни за избегнување на ваквата ситуација можеби

⁵ www.flexstudy.com/catalog "Improving Management effectiveness Through reporting", p.10

биле содржани во неколку табели и листи, меѓутоа значајните информации не биле презентирани во форма корисна за самите корисници. Ова може да биде канализирано на начин кој ќе им овозможи на вработените во делот на контролата да донесуваат навремени одлуки.

Дури и менаџерите кои воспоставуваат директни контакти со секој вработен од нивните оперативни оддели, не мора неопходно да ги имаат на располагање сите детални факти и цифри потребни за споредби и проценки, кои можат да бидат извлечени од ефективните извештаи. Во најширока смисла, проценката и контролата на сите нивоа, се засноваат на информациите кои се објавени.

ПРИНЦИПИ НА ЕФИКАСНО ФИНАНСИСКО ИЗВЕСТУВАЊЕ

Колку и да сакаат менаџерите понекогаш да ги елиминираат финансиските извештаи, мораат да признаат дека истите претставуваат база од која се врши трансмисија на информациите. Предизвикот е да се креираат извештаи кои ќе претставуваат ефикасна алатка која ги обезбедува донесувачите на одлуки со вистински информации, во вистинско време. Единствениот начин да се оствари оваа цел е да се имплементира ефикасен систем на финансиско известување. Овој систем треба да биде постојано одржуван, осовременуван, проценуван и контролиран, исто како и останатите главни функционални области во една компанија.

Независно дали една организација го воведува или подобрува постоечкиот систем на известување, десет базични принципи можат да го направат овој систем многу поефикасен и ефективен. Се работи за следните принципи:

1. Корисност;
2. Јасност;
3. Едноставност;
4. Значајност;
5. Релевантност;
6. Вклучување на коментари и забелешки;
7. Атрактивност;
8. Точност;
9. Навременост;
10. Трошкова ефикасност.

Генерално, овие принципи се однесуваат и на малите бизниси и на големите корпорации. Тие се применливи, исто така, во најголем дел од случаите и на рачните и на автоматските системи на известување. Всушност, добро планиран мануелен систем на известување може брзо да се конвертира во компјутерски; наведените принципи им служат и на двете апликации.

Корисност. Финансискиот извештај треба да биде корисен за заинтересираните субјекти: добавувачи, вработени, кредитори, инвеститори, влада и владини агенции, широката јавност. Корисникот претставува личност или организација која има потреба од информации. Изготвувачот е личност или организација кои ја обезбедуваат информацијата со составување на извештај. Повремено, можеби ќе треба да се праша корисникот за мислење, дали извештајот можеби треба да се смени.

Генерално, извештаите не се иницираат од страна на подготвувачите, бидејќи истите не се во позиција да знаат кои информации навистина им се потребни на корисниците. Преференциите на корисниците преовладуваат во делот на форматот, содржината, деталите, описот, решенијата и анализите на бараните информации. Затоа, финансиските извештаи треба да се дизајнираат тргнувајќи пред се, од потребите на нивните корисници.

Јасност. Финансискиот извештај треба да испрати јасна, дефинитивна порака, а јазикот на извештајот треба да биде лесен и разбирлив. Кога подготвувачот на извештајот ја знае точно неговата цел и можната употреба, одговорот на корисниците многу веројатно е дека ќе биде кооперативен и позитивен.

Јазикот на извештајот треба да биде заеднички разбирлив и за корисниците и за изготвувачите. Сметководствените жаргони треба да се избегнуваат, секогаш кога тоа е можно. Потребна е употреба на стандардна терминологија, со примена на пропишани формати, наслови и поднаслови.

Едноставност. Формата и содржината на финансиските извештаи треба да се задржи едноставна. Стандардизацијата на терминологијата, единиците на мерење, практиките на заокружување и посебните формати на образците, помагаат да се зголеми разбирливоста и поедноставувањето на процедурите за известување. Целокупниот систем на финансиско известување треба да се одликува со униформни и конзистентни класификации на сметководствените практики и терминологии.

Значајност. Финансискиот извештај треба да биде значаен. Значајноста не е контрадикторна на едноставноста. Еден извештај ќе има мала корист доколку не содржи доволно детални информации, како одговор на потребите на корисниците.

Релевантност. Финансиските извештаи треба да бидат релевантни за корисниците и ставките во нив треба да одговараат на нивната намена. Фокусот треба да биде кон обезбедување како на финансиски, така и на нефинансиски информации. Дури и релевантни ставки не мора да се презентираат, доколку истите се нематеријални.

Вклучување на коментари и забелешки. Финансискиот извештај треба да содржи и наративни анализи. И покрај тоа што наративните извештаи можат да бидат целосно субјективни, и од таа причина помалку корисни, голем број потреби од информации на корисниците бараат одредени објаснувања. Често зборовите ги пренесуваат пораките многу поефикасно од броевите, сами за себе. Гледиштата и објаснувачките белешки на изготвувачите на финансиските извештаи може да бидат од непроценлива вредност во разбирањето на очекувањата и варијациите на одделните ставки.

Атрактивност. Извештајот треба да биде атрактивен за околото на корисникот и да го привлече неговото внимание. Овој принцип се однесува како на корисникот, така и на изготвувачот. Корисниците вообичаено бараат едноставна, директна форма на известување. Со цел да се максимизира влјанието и корисноста на информациите, посебно внимание треба да се посвети и на стилот на пишување и дизајнот на извештаите.

Точност. Извештаите треба да бидат точни. Во обезбедувањето на принципот на точност во известувањето, секогаш претходно се ставаат во сооднос потребното време и трошоци за стекнување на информациите, наспроти зголемената точност и деталност која би се постигнала. Во секој случај, како минимум треба да бидат содржани најдобрите расположиви информации.

Навременост. Финансиските извештаи треба да бидат навремени и тековни. Информациите имаат вредност, само доколку се корисни за интерните и екстерните корисници. Целокупниот систем на известување треба да се ревидира периодично, со цел да се детектираат сите пропусти и потреби за усогласувања. Во одредени случаи може да се применуваат и проценки и апроксимации, со цел за забрзување на известувањето за одредени ставки, кој процес треба да се врши со голема доза на внимателност и редовно да се ревидира.

Трошковно ефикасни. Извештаите треба да бидат трошковно-ефикасни. Трошоците на известувањето не треба да ги надминат користите кои би произлегле од објавените информации во извештаите. Корисниците постануваат “information junkie”, бидејќи тие не ги сносат директните трошоци

за информациите кои ги бараат. Меѓутоа, информациите содржани во финансиските и бизнис извештаи создаваат трошоци, како што се трошоците при собирањето и процесирањето на податоците, трошци за пречистување на податоците до ниво на квалитет неопходен за јавно публикување и трошоци за ревизија.

ПРЕПОРАКИ ЗА ПОДОБРУВАЊЕ НА ФИНАНСИСКО ИЗВЕСТУВАЊЕ

Во 1994 година Специјалниот комитет за финансиско известување на AICPA⁶, издал извештај, насловен како Усовршување на бизнис известувањето-фокус кон потрошувачот, кој повикувал на значителни промени во тековниот модел на финансиско известување. Овие препораки не се поврзани со ниту еден стандард, регулаторно тело или агенција, меѓутоа ваквите препораки можат да бидат инкорпорирани во стандардите кои ги издава FASB. Поради проширениот фокус, кој вклучува не само прашања од областа на финансиското известување, но и пошироки бизнис прашања содржани во менаџерските извештаи наменети за корисниците, многу значајно е да финансиските менаџери и управувачки сметководители ги разберат ваквите препораки.

Препораките се однесуваат на четири области:

- Проширување на бизнис информативниот модел;
- Усовршување на финансиските извештаи;
- Подобрување на ревизијата и
- Помагање на промените.

Проширување на бизнис информативниот модел. Современиот процес на бизнис известувањето препорачува усовршување на информациите обезбедени на корисниците преку финансиските извештаи, со вклучување на нефинансиски и финансиски информации, како и податоци за предвидување и историски податоци. Традиционално, финансиските извештаи претставуваат примарно средство за комуникација на информациите со корисниците, меѓутоа тие обелоденуваат само финансиски информации. Корисниците денес бараат исто така и нефинансиски и оперативни информации. Нефинансиските информации им помагаат на корисниците да ги разберат врските помеѓу тековните настани, финансиските извештаи и факторите кои произведуваат долгорочна вредност и богатство на компанијата. Оперативните податоци обезбедуваат информации до корисниците, пред ефектите на настаните да бидат опфатени целосно во финансиските извештаи.

Иако најмногу од системите на финансиско известување се фокусираат на минатото, кое може да биде корисно кога се вршат предвидувања, корисниците се повеќе заинтересирани за иднината. Корисните информации за предвидување на иднината ги вклучуваат клучните трендови и обелоденување на очекуваните можности и ризици кои резултираат од тие трендови. Менаџерските планови треба исто така да бидат обелоденети, заедно со критичните фактори за постигнување на успех. На крајот, менаџментот треба да направи проценка на компарацијата на тековните деловни резултати со претходно обелоденетите можности, ризици и планови.

Подобрување на финансиските извештаи. Како дополнување на проширувањето на моделот на известување, Специјалниот комитет препорачува и подобрување на финансиските извештаи. Корисниците на финансиските извештаи изјавиле дека се задоволни со генералната рамка на извештаите, меѓутоа препорачуваат зајакнување на неколку области. Најзначајните предлози се однесуваат на следните области:

- Подобрување на обелоденувањето на сегментирани информации;

⁶ American Institute of Certified Public Accountants

- Подобрување на обелоденувањето и сметководството за иновативните финансиски инструменти;
- Подобрување на обелоденувањето за можностите и ризиците на вонбилансното финансирање;
- Јасно разграничување на ефектите од суштинските и помалку значајните активности и настани;
- Подобрено обелоденување за несигурноста во мерењето на одредени средства и обврски;
- Подобрено квартално известување.

Усовершување на ревизијата. Третата компонента за поефикасен систем на известување е подобрување на процесот на ревизија. Во моментот, ревизорите известуваат единствено врз основа на сметководствената евиденција. Со воспоставување на новиот модел, ревизорите ќе бидат повикани да обезбедат дополнителни, многу посубјективни информации. Ова ќе бара нови способности и воспоставување на нови ревизорски стандарди.

Подржување на промените. Последната препорака вклучува потпомагање на промените. Бизнис известувањето мора да биде подготвено да одговори на промените во деловното и економско опкружување, посебно на напредокот на технологиите и учеството на глобалниот пазар. За да ги прифатат промените, донесувачите на стандардите мора да се фокусираат на потребите на корисниците, преку директно вклучување на корисниците во процесот на евалуација на системот на известување. Корисниците треба да бидат охрабрани да учествуваат во процесите на донесување на сметководствените стандарди и на консултативните совети.

НЕПОХОДНИ СЕ ПРОМЕНИ

Тргувајќи од фактот дека бизнисите се менуваат драматично од периодот кога традиционалните финансиски извештаи биле развиени, неопходни се промени во целокупниот систем на известување. Широк модел на известување кој вклучува не само финансиски информации, туку и оперативни податоци, менаџерски анализи, предвидување и планирање, факти поврзани со менаџментот и акционерите, како и информации за искуството на бизнисот, се неопходни за корисниците. Ваквите специфични информации за компанијата ќе бидат од голема помош за инвеститорите, кредиторите и нивните советодавци, да донесуваат ефикасни одлуки за алокација на капиталот. Иако компаниите ќе имаат дополнителни трошоци за обезбедување на ваквиот широк спектар на информации, користите од намалената цена на капиталот, многу поликвидни пазари, подобрени релации со инвеститорите, намалени судски парници и конзистентно известување, ќе обезбедат значителни предности за корисниците на финансиските извештаи.

ЗАКЛУЧОК

Се повеќе евидентен е фактот дека за да останат конкурентни, организациите мораат да ја зголемат релевантноста на информациите кои ги обезбедуваат преку нивните финансиски системи за известување. Финансикото известување не е цел сама за себе. Тоа е средство за комуницирање кое им стои на располагање на корисниците на информациите содржани во финансиските извештаи и им овозможува донесување на одлуки преку избор од повеќе можни алтернативи. Одтука и целта на финансиското известување потекнува токму од интересите и потребите на корисниците на финансиските извештаи. Четирите основни користи од ефикасното финансиско известување се: зголемена комуникација, пораст на продуктивноста, многу попрецизно планирање и предвидување и навремена евалуација и контрола.

Несомнено, сегашната криза покажа дека финансиското известување е прилично релевантно и дека треба и понатаму да посветува голема грижа за потребите на луѓето и институциите, во смисла на обезбедување информации за потребите на инвеститорите и кредиторите, преку гарантирање дека тоа ја одразува основната економска реалност и дека информациите се значајни во однос на нивното комуницирање. Секако, дека во тој контекст, неопходно е да се воспостават стандарди засновани на принципи и да се намали комплексноста на финансиските извештаи. Тоа значи дека менаџментот на

претпријатието и финансиската оператива мора да бидат одговорни за квалитетот на доставените информации.

Ефективниот менаџмент систем е зависен од безброј различни фактори, од кои најзначајни се навременоста, точноста и релевантноста на информациите. Критичната анализа на системот на финансиско известување, кое треба да содржи покрај традиционални финансиски и останати нефинансиски информации и мерила, може да ги разоткрие областите каде подобреното, усовершено известување би го обезбедило менаџментот на компанијата и сите останати корисници надвор од компанијата (кредитори, добавувачи, влада), со зголемена способност за донесување мудри и ефикасни одлуки.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. www.flexstudy.com/catalog "Improving Management effectiveness Through reporting".
2. Price Waterhouse Cooper, "Trusted and efficient Financial Reporting", working material, 2003.
3. Berman Karen, Knight Joe, Case John, "Financial Intelligence: A Manager's Guide to Knowing what the Numbers Really Mean", Harvard Business Press, 2006.
4. Biddle, G. C., G. Hilary, and R. S. Verdi. 2009. How does financial reporting quality relate to investment efficiency?" *Journal of Accounting & Economics*. 48 (2/3): 112-131.
5. Ding, Y., O. K. Hope, T. Jeanjean, and H. Stolowy. 2007. Differences between domestic accounting standards and IAS: Measurement, determinants and implications. *Journal of Accounting & Public Policy* Vol. 26 (1): 1–38.
6. Beatty, A., S. Liao, and J. Weber, 2008. Financial reporting quality, private information, monitoring and the lease-versus-buy decision. Working Paper, Ohio State University.

Автори:

1. Д-р Ристо Фотов е професор и декан на Економскиот факултет при Универзитетот "Гоце Делчев"- Штип од самото основање на факултетот во 2007 година. Избран е на научната област Финансии. На планот на научно-истражувачката работа има издадено преку 60 трудови од областите на финансии и меѓународна економија. Има учествувано на повеќе научни меѓународни конференции.

2. Д-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска од 2007 година работи на Економскиот факултет, при Универзитетот Гоце Делчев од Штип, каде од 2010 година е избрана за Наставник во сите звања-доцент, од областа Финансии и сметководство. Во тек на научно-истражувачката работа има издадено над 30 трудови од областа на сметководството и финансиите, со кои има учествувано на повеќе домашни и меѓународни научни конференции.

3. Доц. д-р Весна Георгиева Свртинов работи на Економскиот факултет, при Универзитетот Гоце Делчев од Штип, каде од 2012 година е избрана за Наставник во сите звања-доцент, од областа Финансии. Во тек на научно-истражувачката работа има издадено повеќе трудови од областа на финансиите, и има учествувано на повеќе домашни и меѓународни научни конференции.